

ДВОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З ІСЛАМСЬКОЮ РЕСПУБЛІКОЮ ІРАН У СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ

Наукові праці МАУП, 2010, вип. 1(24), с. 117–119

Дипломатичні зв'язки між Україною та Ісламською Республікою Іран було встановлено після проголошення Незалежності України ще у 1991 р. (25 грудня). На сьогодні між Україною та Іраном укладено 39 документів, з яких 23 набули чинності. Проте перспективи майбутньої співпраці України з Іраном суттєво ускладнюються кризою, яка склалася навколо ядерної програми Тегерану.

Ісламська Республіка Іран займає друге місце за обсягом світових запасів газу, тому дослідження перспектив поглиблення двостороннього співробітництва набувають усе більшої актуальності для України [1]. Україна зацікавлена в збільшенні імпорту з Ірану, передусім за рахунок поставок енергоносіїв. Більше того, для України одним з найвигідніших варіантів збільшення двостороннього товарообігу є розрахунок іранською нафтою за українські товари [5]. Іран — один з найбільших економічних партнерів України в регіоні Близького Сходу, країна, у співробітництві з якою наша держава має значний економічний інтерес. Ця республіка є перспективним ринком реалізації української продукції, крім того важливість співпраці підвищилась в останні роки, коли певні проблеми із закупівлею російського газу зумовили необхідність диверсифікації джерел енергопостачання [4].

Останні роки довели необхідність пошуку альтернативних джерел енергопостачання для України. У сучасному світі енергетичний фактор може бути суттєвим важелем впливу не лише на економічний, а й на політичний суверенітет будь-якої країни. Після Росії Іран посідає друге місце в світі за розмірами газових родовищ і є потенційним кандидатом на роль постачальника енергоносіїв, тим більше, що іранське керівництво неодноразово висловлювало таку зацікавленість. Утім, незважаючи на економічну привабливість українсько-іранського співробітництва, воно навряд чи

виправдає очікування в умовах загострення кризи навколо ядерної програми Ірану [2].

Дипломатичні зв'язки між Україною та Ісламською Республікою Іран було встановлено ще у 1991 р. (25 грудня), перше десятиліття відносин відзначилося достатньо статичним розвитком. Винятком є створення Міжурядової українсько-іранської спільної комісії з економічного та торговельного співробітництва (МСК) у 1996 р., та підписання контракту щодо спільного виробництва пасажирських літаків Ан-140 у 1997 р. [4].

На сьогодні договірно-правова база україно-іранських відносин у цілому забезпечує юридичне підґрунтя для розвитку співробітництва між Україною та Ісламською Республікою Іран у політичній, торгово-економічній та гуманітарній сферах. Між Україною та Іраном укладено 39 документів, з яких 23 набули чинності. У правовій сфері врегулювання україно-іранських правовідносин дасть можливість встановити міжвідомче співробітництво між органами юстиції України та Ісламської Республіки Іран. Зокрема, сторони цікавлять співробітництво щодо обміну спеціалістами, підготовки та перепідготовки кадрів [6].

Сучасне співробітництво між Україною та Ісламською Республікою Іран базується на низці угод, яких було досягнуто вже у новому тисячолітті. До них належать: Договір про основи взаємовідносин та принципи співробітництва між Україною та Ісламською Республікою Іран, Меморандум між урядом України та урядом Ісламської Республіки Іран про торговельно-економіч-

не співробітництво на 2003–2007 рр. та Програма реалізації напрямів торговельно-економічного співробітництва між урядом України та урядом Ісламської Республіки Іран на 2003–2007 рр. (підписані під час офіційного візиту Президента ІРІ С. М. Хаґамі в Україну у жовтні 2002 р.).

Нині Україна й Іран співпрацюють у 20 проєктах. Це партнерство у галузі виробництва пасажирських літаків для місцевих авіаліній Ан-140 (*Iran-140*) за українською ліцензією. ІРІ випускає 30 % вузлів, інші 70 % надходять готовими з України. Контракт підписаний у 1997 р., складання першого Ан-140 завершилося у жовтні 2000 р., а в лютому 2001 р. почалося його випробування. Можливим є застосування літака у військово-транспортній авіації. Модифікація *Iran-140MP* призначається для морського патрулювання, *Iran-140T* є тактичним транспортним варіантом.

Також розвивається співпраця у галузі виробництва авіаційних двигунів компанією “Мотор-Січ” і Компанією авіаційної промисловості Ірану; існує угода між Ісфаханським металургійним комбінатом, об’єднанням “Гаєм-ор-Реза” і компанією “Азовімпекс” про поставки коксівного устаткування до Ірану; продовжується співпраця у галузі виготовлення і ремонту в Ірані газових компресорів, нафтової та газової промисловості, нафтохімії. З 2001 по 2006 р. товарообіг між двома країнами збільшився майже втричі (з 165 до майже 595 млн дол. США) [4].

На тлі конфронтації України із західними країнами політичні і насамперед економічні відносини з Іраном мають досить оптимістичний вигляд. Наявність спільних інтересів і відсутність протиріч сприяють зближенню двох країн. Втім, на шляху до іранських ринків Україні доведеться зіштовхнутися не стільки зі Сполученими Штатами, скільки з Євросоюзом.

Проте на тлі відносин з Європою і США, що стали більш ніж прохолодними, Україні вкрай необхідні нові ринки збуту продукції. Як відзначають експерти з економічних питань Міжнародного інституту порівняльного аналізу, “базові промислові галузі України – металургія, текстильна, хімічна промисловість – останнім часом почали втрачати свої ринки збуту у США і в Росії. Виходячи з цього, з’явилась необхідність пошуку нових ринків. Такими можуть бути країни арабського світу”.

Таким чином, погляди української влади і підприємницьких кіл закономірно звернулися на Близький Схід, зокрема на Іран. Широко відомо,

що саме в іранському місті Ісфахан було розпочате ліцензійне виробництво наших Ан-140, а в травні поточного року Україна задекларувала намір створити з іранцями спільне підприємство зі збору потужних газових турбін. Україна та Іран не мають будь-яких розбіжностей, здатних серйозно погіршити двосторонні політичні чи економічні відносини [3].

Перспективним для нашої держави вважається співробітництво з Іраном у галузі енергетики, зокрема, залучення України до міжнародного газового проєкту, який передбачає транспортування іранського, азербайджанського і туркменського газу до Європи. Велику зацікавленість у цьому проєкті мають обидві сторони, однак можливості його втілення у життя загрожує як існування конкурентних міжнародних проєктів, так і непроста міжнародна ситуація, яка склалася навколо іранської ядерної програми.

Водночас, перспективи майбутньої співпраці України з Іраном суттєво ускладнюються кризою, яка склалася навколо ядерної програми Тегерану. З 2003 р. Тегеран обрав курс на створення власного ядерного паливного циклу, що відкриває шлях до створення ядерної зброї. Згідно з коментарями іранського керівництва держава має на меті створення виключно мирної атомної енергетики [4].

Єдиним проблемним моментом був зрив постачання українських турбін на Бушерську АЕС, в якому, як відомо, вагому роль зіграли США. Так званий “Бушерський контракт” передбачав участь харківського “Турбоатому” в ірано-російському договорі на постачання до Ірану устаткування для атомної електростанції у цьому місті. Проте у 1998 р. Україна відмовилася від участі у цьому проєкті в обмін на ініціативу США з поглиблення україно-американської співпраці, у тому числі у сфері високих технологій.

Але США не виконали своїх обіцянок перед Україною. У результаті “бушерський контракт” сьогодні виконується російськими виробниками, які змогли, на відміну від вітчизняних, відстояти пріоритетність своїх інтересів.

Окремий інтерес викликає регіональна співпраця з Іраном. Серед українських експортерів на іранському ринку виділяються підприємства, контрольовані донецькою фінансово-промисловою групою. Інтерес донецчан до південної держави обґрунтований. Іран посідає друге місце у світі за запасами природного газу, відстаючи тільки від Росії, а також є одним з найбільших власників запасів нафти. Водночас асортимент продукції, що

виробляє Індустріальний союз Донбасу, — труби, устаткування для нафтогазової галузі — може задовольнити потреби іранського паливно-енергетичного комплексу [7].

Поглиблення двостороннього економічного співробітництва України з Іраном до рівня стратегічної залежності, яким є енергопостачання, пов'язане із низкою ризиків для нашої держави. Незважаючи на певні політичні та економічні дивіденди, які Україна може отримати від залучення Ірану до головних імпортерів газу й нафти, негативні наслідки такого співробітництва можуть переважити очікувану користь.

Винятком може стати залучення України до широких енергетичних проектів європейського масштабу, гарантом здійснення яких будуть впливові європейські країни — стратегічні партнери США. Крім того, необачним було б і припинення розвитку вже існуючого потенціалу співробітництва.

Література

1. *Забезпечення енергетичної безпеки України* / Рада національної безпеки та оборони України, Нац. ін-т проблем міжнародної безпеки. — К.: НІПМБ, 2003. — 264 с.
2. *Зовнішня політика України в умовах глобалізації*. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / Відп. ред. С. Віднянський. — К.: Генеза, 2004. — 616 с.
3. *Скороход Ю. С. Україна і арабські країни: здобутки і проблеми співробітництва* // Наук. вісн. Дипломатичної Академії України. — Випуск 8. Зовнішня політика та дипломатія: витоки, традиції, новації. — К., 2003. — С. 312–317.
4. *Україно-іранські відносини в контексті конфронтації Ірану із США та Ізраїлем* / <http://www.niss.od.ua/p/147.doc>
5. *Електронні вісті* / Україно-іранские торговые-экономические отношения развиваются / <http://elvist.com/node/8032>
6. *Україна та Іран встановили міждержавні стосунки* / <http://www.minjust.gov.ua/0/news/2698>
7. *Українська правда* / Україна шукає нові ринки в Ірані / <http://www.pravda.com.ua/news/2002/10/16/25495.htm>

Мова йде про вигідні українсько-іранські відносини, які базуються на низці угод, досягнутих вже в новому тисячолітті. Сьогодні Україна і Іран співпрацюють у 20 проектах. Але перспективним для нашої держави вважається співробітництво з Іраном у галузі енергетики, зокрема, залучення України до міжнародного газового проекту, який передбачає транспортування іранського, азербайджанського і туркменського газу до Європи.

Речь идет о выгодных украинско-иранских отношениях, которые базируются на ряде соглашений, достигнутых уже в новом тысячелетии. Сегодня Украина и Иран сотрудничают в 20 проектах. Но перспективным для нашего государства считается сотрудничество с Ираном в области энергетики, в частности, привлечение Украины к международному газовому проекту, который предусматривает транспортировку иранского, азербайджанского и туркменского газа в Европу.

The article refers to the lucrative Ukrainian-Iranian relations, which are based on a number of agreements already in the new millennium. Today, Ukraine and Iran are cooperating in 20 projects. But the outlook for our country is cooperating with Iran in energy, in particular, the involvement of Ukraine into the international gas project, which provides for transportation of Iranian, Azeri and Turkmen gas to Europe.

Надійшла 6 лютого 2010 р.